

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного
інституту публічного права
д.ю.н., професор

М. В. Лошицький

« 6 » березня 2020 року

ВИСНОВОК

Науково-дослідного інституту публічного права щодо дисертації Чорнобривця Володимира Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої затверджено вченою радою Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка від 25 вересня 2017 р., протокол № 2

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару відділів проблем публічного права, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, публічно-правового забезпечення розвитку підприємництва, проблем захисту суб'єктів публічно-правових відносин Науково-дослідного інституту публічного права від «6» березня 2020 року.

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф., доктор юридичних наук, доцент Калатур М.В., доктор юридичних наук Трофімцов В.А., доктор юридичних наук Шкляр С.В., доктор юридичних наук, старший дослідник Іванишук А.А., доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І., доктор юридичних наук, доцент Дрозд О.Ю., доктор юридичних наук, доцент Кондратенко В.М. (науковий керівник), кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В., кандидат юридичних наук, старший дослідник Куркова К.М., кандидат юридичних наук Гейц О.О.

З присутніх – 9 докторів юридичних наук та 3 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Чорнобривця В.В. на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Чорнобривця В.В. на тему «Правові гарантії діяльності органів фінансового контролю в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методіку, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що право на правову допомогу – це гарантована Конституцією України можливість фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги. Важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні як демократичній, правовій державі відведено праву особи на правову допомогу, закріпленому у статті 59 Конституції України. Це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер.

Конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість.

Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. При цьому у передбачених законом випадках, зокрема для захисту прав і свобод дітей, неповнолітніх батьків та для захисту від обвинувачення, відповідні державні органи, їх посадові та службові особи під час здійснення своїх повноважень зобов'язані забезпечити надання зазначеним особам необхідної правової допомоги.

Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.

Конституційний Суд України зазначає, що гарантування кожному права на правову допомогу в контексті частини другої статті 3, статті 59 Конституції України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги. Проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямовані

на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу.

На сьогодні дослідження цієї проблеми в науці адміністративного права, а також її законодавче регулювання, є недостатньо обґрунтованими. Проблеми щодо реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні майже не досліджувалися на монографічному рівні, що і зумовлює актуальність теми дослідження та необхідність подальшого опрацювання організаційних, правових засад адміністративно-правового у цій сфері.

Незважаючи на наявність існуючих у цій сфері наукових досліджень, для вітчизняної правової науки проблема реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні є новою й потребує системного обґрунтування теоретико-прикладних аспектів його становлення в умовах Євроінтеграційних процесів. Це зумовило необхідність проведення окремого дисертаційного дослідження.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Чорнобривцю В.В. присутніми були поставлені такі **запитання**:

Галуцько В.В.: Шановний Володимире Володимировичу, визначте, хто є суб'єктами надання правничої професійної та не професійної допомоги.

Відповідь: Суб'єктом правничої професійної допомоги є адвокат, а суб'єктами надання правничої непрофесійної допомоги є фахівці з юридичною освітою, а саме: суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні та юридичні особи (юридичні фірми, компанії) на підставі ЦК України, нотаріуси (в частині надання послуг правового характеру) відповідно до Закону України «Про нотаріат», аудиторів та аудиторські фірми (в частині надання послуг правового характеру) відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», патентні повірені (правові радники з питань права інтелектуальної власності), які діють відповідно до законодавства про інтелектуальну власність.

Калатур М.В.: Скажіть будь ласка, в чому, на Вашу думку полягає сутність юридичної допомоги?

Відповідь: Сутність юридичної допомоги полягає у тому, що: надання допомоги ґрунтується на встановленні її змісту на основі конкретизації правового поля, до якого вона належить та у якому надається певній людині, громадянину, особі – зрозуміло, що коли зміст допомоги не знаходиться у полі дії законодавства чи є протизаконним, про її надання не може бути мови; допомога спрямована на забезпечення точно визначеного права, щодо якого у особи є потреба у реалізації, захисті чи відновленні, тобто якщо особа потребує допомоги за обставин, які підлягають дії двох видів (напрямів, розділів, пунктів) права, то мова йтиме про два види юридичної допомоги;

видом юридичної допомоги є допомога особі в певній галузі (виді, напрямі, розділі, пункті) права, яким вона обґрунтовується, аргументується та убезпечується, тобто вихідним елементом для визначення змісту та ідентифікації конкретної юридичної допомоги є її правова основа за наявності особи, яка потребує цієї допомоги.

Дрозд О.Ю.: Розкрийте класифікацію видів професійної правничої допомоги.

Відповідь: Види професійної правничої допомоги можна класифікувати за різними критеріями, зокрема: за кількістю суб'єктів, які залучені в процес надання професійної правничої допомоги: двосуб'єктна, багатосуб'єктна; за наявністю проблемної правової ситуації: відновлювальна, профілактична (превентивна); за вольовим критерієм: добровільна, обов'язкова (примусова); за економічним (матеріальним) критерієм: оплатна, безоплатна; залежно від змісту та форм професійної правничої допомоги: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складення документів непроцесуального та процесуального характеру, представництво; професійна правнича допомога в судочинстві: захист, представництво; за сферою надання: в сфері спірної юрисдикції, в сфері безспірної юрисдикції; за галузевою належністю: допомога, що надається в кримінальному, цивільному, адміністративному, господарському процесі. Основними формами професійної правничої допомоги є: 1) правове інформування; 2) правове консультування; 3) складення правових документів; 4) правове представництво; 5) правове навчання (освіта).

Куркова К.М.: Які конкретні кроки Вами були визначені у напрямку законодавчих змін щодо реформування української адвокатури?

Відповідь: Доцільними видаються такі конкретні кроки у сфері реформування української адвокатури: 1) у першу чергу, необхідно внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме до статті 23 «Гарантії адвокатської діяльності». Встановити на законодавчому рівні, що проведення обшуку приміщення адвоката можливе лише, коли адвокат особисто має статус підозрюваного; внести зміни щодо забезпечення можливості використання посвідчення адвоката в якості посвідчення особи; щодо неможливості допиту адвоката, як свідка по справах, де адвокати є захисниками, за винятком випадків, коли адвокат особисто підозрюється у вчиненні злочину; 2) також слід внести ряд нагально важливих змін і до Кримінального процесуального кодексу України щодо наділення рад адвокатів регіону процесуальними правами у справах щодо обвинувачення адвоката; підняти й інші питання, які потребують уваги і включають у себе процесуальні права адвоката, коли особа не має статусу підозрюваного, відмову органів слідства інформувати адвокатів про допит свідків тощо; 3) у світлі реформування інституту української адвокатури потребує внесення рішучих змін і чинний Закон України «Про судоустрій та статус суддів», а саме: щодо усунення положення про те, що адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за подання завідомо безпідставної скарги про притягнення судді до дисциплінарної

відповідальності; 4) трансформування відповідного положення необхідне і у діючих Правилах адвокатської етики; 5) серйозним та значущим кроком буде внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення з питання підвищення відповідальності за відмову в наданні інформації на адвокатський запит, за несвоєчасне або неповне надання інформації, водночас із внесенням змін до Кримінального кодексу України, щодо усунення кримінальної відповідальності суддів за винесення завідомо неправосудного рішення. Сьогодні нагальних змін потребують й інші законодавчі акти.

Сорока Л.В.: В чому, на Вашу думку, полягають ризики адвокатського монополізму?

Відповідь: На нашу думку ризики адвокатського монополізму можуть існувати: 1) для осіб, які потребують професійної правничої допомоги: звуження змісту та обсягу права на правову допомогу, яке гарантувалося статтею 59 Конституції України, що є порушенням статті 22 Основного Закону; обмеження права на вільний вибір захисника своїх прав; збільшення витрат на професійну правничу допомогу, ускладнюючи цим доступ до правосуддя; збільшення випадків самопредставництва (представництва особою своїх інтересів в суді самостійно); погіршення якості правничих послуг у зв'язку з відсутністю конкуренції на ринку правничих послуг (відсутність конкуренції призводить до «зловживання монополієм становити»); нестача адвокатів для здійснення представництва інших осіб у суді в усіх судових справах держави; 2) для адвокатів та інших юристів: втрата адвокатурою такого важливого завдання як представництво особи в інших державних органах (контролюючих, правоохоронних); існування умов для корупційних ризиків при доступі до адвокатської професії у зв'язку з підвищенням попиту на отримання статусу адвоката серед юристів; збільшення податку від заняття адвокатською діяльністю (у порівнянні з податком для юристів – суб'єктів підприємницької діяльності); значна витрата часу та коштів для набуття статусу адвоката, а також подальшого його підтримання (складення кваліфікаційних іспитів, підвищення кваліфікації тощо); збільшення безробітних юристів без статусу адвоката.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, доцента – Кондратенка Віталія Миколайовича.**

У висновку зазначено, що проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності, чітко прослідковується обґрунтованість рекомендацій і пропозицій. Результати дослідження виключають неоднозначне тлумачення, переконливо аргументовані, логічно-послідовні, характеризуються ознаками наукової новизни.

Проблема реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні, а саме адміністративно-правові засади в сучасних умовах потребують більш глибокого, всебічного, комплексного та порівняльного аналізу.

Дисертант успішно демонструє характерні особливості власних напрацювань, що відрізняють його роботу від наукових розробок інших дослідників, чим, власне, і відзначається наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на певних наукових базах, містить власні дані результатів пошукової роботи, методика обробки даних, їх аналіз та узагальнення, посилення на відповідні наукові джерела, відображається власна думка автора.

Методологічна основа роботи не викликає сумнівів, а опрацьовані матеріали повною мірою сприяли досягненню поставленої мети дослідження. Позички, які формує та відстоює дисертант, ґрунтуються на останніх досягненнях загальної теорії права, науки адміністративного права та адміністративної діяльності, положеннях інших галузей права.

Дисертаційне дослідження характеризується хронологічністю та концептуальністю. Структура дослідження впорядкована, логічна. Форма викладу матеріалу послідовна, цілісна, несуперечлива. Висновки та рекомендації дисертаційного дослідження відповідають поставленим завданням, містять нові факти, ідеї та аргументи. На особливу увагу заслуговує проведена автором експертиза основних нормативно-правових актів України щодо реалізації права на отримання професійної правничої допомоги.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у п'яти наукових публікаціях, чотири з яких опубліковано у фахових наукових юридичних виданнях України, одна вийшла друком у фаховому виданні іноземної держави та у трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Характеризуючи здобувача особисто, слід зазначити, що Володимир Володимирович Чорнобривець протягом виконання дисертаційного дослідження проявив себе інтелектуальним, сумлінним, цілеспрямованим та відповідальним науковцем, який спроможний самостійно мислити, аналізувати, розв'язувати та виконувати дослідження на відповідному, достатньо високому рівні. Авторіві притаманна ініціативна творча праця, прагнення до висунення оригінальних ідей. Відзначається працьовитістю, вмінням сполучати наукову роботу з організацією своєчасної реалізації її результатів.

Чорнобривець В.В. здатен на належному методичному рівні опрацьовувати складні наукові проблеми, знаходити та обґрунтовувати шляхи, форми та методи їх розв'язання, у тому числі на фундаментальному та прикладному рівнях.

Специфіка діяльності дисертанта під час його роботи у Верховному Суді, не залишає сумнівів в фаховості розуміння В.В. Чорнобривцем проблем щодо отримання професійної правничої допомоги з теоретичної та практичної точки зору.

У висновку науковий керівник зазначив, що дисертація Чорнобривця Володимира Володимировича є завершеною та самостійною роботою, яка претендує на високу оцінку і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І. відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження Чорнобривця В.В.

Проблеми щодо реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні майже не досліджувалися на монографічному рівні, що і зумовлює актуальність теми дослідження та необхідність подальшого опрацювання організаційних, правових засад адміністративно-правового у цій сфері.

Аналіз змісту роботи свідчить про самостійне, завершене, аргументоване, комплексне дослідження і дозволяє констатувати його високий науково-теоретичний та прикладний рівень. Вдала структурна побудова дисертації доводить науково вивіреним та аргументованим підхід до вирішення визначених завдань і досягнення мети дослідження. Висунуті й обґрунтовані дисертантом положення та рекомендації мають значну наукову цінність, оскільки в дисертації пропонуються нові шляхи вирішення важливого загальносуспільного завдання, яке реалізується у сфері дії права та за допомогою права.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи, крім того, включені до списку використаної літератури, насамперед зарубіжної, свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки автора, його наукову зрілість.

Позитивним є практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані та використовуються у: законотворчій діяльності щодо розробки або вдосконалення чинного законодавства, норми якого регулюють правовідносини у сфері надання професійної правничої допомоги; правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів дозволить покращити та удосконалити систему реалізації права на професійну правничу допомогу; у наукових дослідженнях – положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшої розробки питань щодо реалізації професійної правничої допомоги з урахуванням адміністративно-правового спектру; у навчальному процесі – при викладенні дисциплін «Адміністративне право» і «Адміністративна реформа в Україні» в юридичних вищих навчальних закладах та при підготовці лекцій і навчальних посібників з зазначеної проблематики.

Однак, попри загальну схвальну оцінку дисертаційної роботи, варто відмітити, що дисертаційному дослідженню притаманні певні недоліки. Також вбачається, що робота лише б виграла, якби результати дисертаційного дослідження були впроваджені у законотворчу діяльність.

Варто також відмітити, що наукова новизна дисертаційного дослідження характеризується занадто теоретичною спрямованістю. Варто було більше уваги приділити саме практичній спрямованості вказаної тематики і приділити більше уваги конкретним пропозиціям щодо удосконалення законодавства.

Загалом, висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вона є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим

дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час участі у конференціях та у ході навчального процесу.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

На підставі вищенаведеного, дисертація Чорнобривця Володимира Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук Куркова К.М. відзначила достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження Чорнобривця В.В., виконаного на актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Дисертація є цілісним фундаментальним дослідженням, виконана на належному теоретико-методологічному рівні та відрізняється глибиною правового аналізу, вираженістю й коректністю наукової полеміки, вмільм підбором матеріалу. Одержані автором науково-обґрунтовані результати розв'язують важливі для юридичної науки завдання. Робота визначає, доповнює та уточнює низку положень теоретичного, правового та практичного характеру, є своєчасною й корисною науковою працею.

Рецензентом відмічено, що у цілому дослідження відображає вміння автора довести свої судження та оспорити підходи опонентів. Основні висновки і пропозиції сформульовані автором з дотриманням правил доказу, вони викладені чітко, без двозначності, прозоро; головні тези наведені комплексно, системно. Аргументи не суперечать один одному і є достатніми.

На підставі вивчення праць вітчизняних і зарубіжних учених, практики застосування проаналізовано і теоретично обґрунтовано правову природу реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні з адміністративно-правової точки зору, розглянуто механізм його здійснення, а також розроблено науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення відповідного нормативно-правового забезпечення.

Дисертаційна робота за характером і змістом розкритих питань є новітнім комплексним системним дослідженням адміністративно-правових засад реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні. За результатами проведеного аналізу сформовано низку нових теоретичних та практичних положень, висновків та пропозицій.

Водночас, в роботі є певні дискусійні моменти та неточності. Потребує також більш детальної аргументації позиція автора щодо розмежування категорій «правнича допомога» та «правова допомога» (п. 2 загальних висновків).

Також у підрозділі 3.1 здобувач мало уваги приділив позитивному зарубіжному досвіду, який можна було адаптувати для правової системи України.

Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачем методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези, положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Дисертація Чорнобривця Володимира Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Галуцько В.В. відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне і практичне значення в умовах розбудови демократичної, соціальної та правової держави в Україні.

При дослідженні застосовано ряд методів, обраних автором з урахуванням специфіки поставленої мети, а також об'єкта і предмета дослідження. У ході дослідження проаналізовано значну кількість нормативних актів, опрацьовано спеціальну та наукову юридичну літературу, у тому числі й зарубіжну.

Тема роботи досить актуальна, зміст роботи вказує на те, що дисертант загалом успішно вирішив ті завдання, які він ставив перед собою. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне, цілісне, системне дослідження адміністративно-правових засад реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні, результатом якого стало формування і обґрунтування автором нових положень і висновків, які відповідають новизні дослідження та виносяться на захист.

Належний рівень вірогідності наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу узагальнених теоретичних матеріалів та відповідних наукових методів. Новизна підходів до вирішення ряду проблем, аргументованість основних висновків відрізняють дослідження дисертанта.

Заслуговують уваги сформульовані у результаті проведеного дослідження нові положення, запропоновані особисто дисертантом та питання, що дістали подальшого розвитку.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Чорнобривця Володимира Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є

теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Чорнобривець В.В. продемонстрував знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Здобувачем опрацьовано досить значний масив літератури, який прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження, у тому числі нормативно-правові акти національного законодавства, країн ближнього зарубіжжя та міжнародно-правові акти. Така їх кількість свідчить про високий рівень обізнаності Чорнобривця В.В. у питаннях, які ним досліджуються та відповідний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

У підсумку, дисертація Чорнобривця Володимира Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Право на правову допомогу – це гарантована Конституцією України можливість фізичної особи одержати юридичні (правові) послуги. Важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні, як демократичній, правовій державі, відведено праву особи на правову допомогу, закріпленому у ст. 59 Конституції України. Це право є одним із невід’ємних прав людини і має загальний характер.

Конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав та свобод людини і громадянина і в цьому полягає його соціальна значимість.

Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз’яснення, складення позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах, та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Вибір форми та суб’єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати. При цьому у передбачених законом випадках,

зокрема для захисту прав і свобод дітей, неповнолітніх, батьків та для захисту від обвинувачення, відповідні державні органи, їх посадові та службові особи під час здійснення своїх повноважень зобов'язані забезпечити надання зазначеним особам необхідної правової допомоги.

Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.

Конституційний Суд України зазначає, що гарантування кожному права на правову допомогу в контексті ч. 2 ст. 3, ст. 59 Конституції України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги. Проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямовані на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу.

На сьогодні дослідження цієї проблеми в науці адміністративного права, а також її законодавче регулювання, є недостатньо обґрунтованими. Проблеми щодо реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні майже не досліджувалися на монографічному рівні, що і зумовлює актуальність теми дослідження та необхідність подальшого опрацювання організаційних, правових засад адміністративно-правового у цій сфері.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблеми професійної правничої допомоги досліджували такі науковці, як: М.М. Антонович, О.А. Банчук, А. Батлер, Е. Бланкенбург, Є.Ю. Бова, В.В. Букач, М.В. Вітрук, Р.Ф. Гринюк, Д.А. Гудима, М.М. Гультай, С.Д. Гусарев, В.О. Демиденко, М.С. Демкова, С.П. Добрянський, В.М. Ісакова, Б.В. Калиновський, Н.В. Камінська, Н.І. Карпачова, Р. Кассен, М. Кіку, А.М. Колодій, А.Т. Комзюк, В.В. Копейчиков, В.О. Котюк, М. Кузінс, Р.О. Куйбіда, В.С. Личко, М.Т. Лоджук, О.М. Лощихін, П.О. Недбайло, С.С. Немченко, С.В. Оверчук, В.Ф. Опришко, В.Ю. Панченко, В.В. Печерський, В.Ф. Погорілко, С.В. Прилуцький, П.М. Рабінович, Ф. Реган, О.Ф. Скакун, О.В. Скрипнюк, Р. Сміт, М.В. Стаматіна, П.Б. Стецюк, Г.Ж. Сулейменова, М.О. Теплюк, Р.С. Титикало, Ю.М. Тодика, Ю.С. Шемшученко, Ю.Т. Шрамко, О.В. Шубейкіна, О.Г. Юшкевич та ін.

Проте, незважаючи на значущість проведених досліджень, для вітчизняної правової науки проблема реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні є новою, потребує системного обґрунтування теоретико-прикладних аспектів його становлення в умовах Євроінтеграційних процесів і зумовлює необхідність проведення окремого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Робота відповідає вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (ст. 3), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Плану законодавчого забезпечення реформи в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII.

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка (витяг з протоколу № 2 від 25.09.2017 р.). Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права «Концептуально-методологічні засади правового регулювання процесу європейської інтеграції України» (державний реєстраційний номер 0116U006126).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в комплексному підході, з урахуванням праць вітчизняних і зарубіжних учених, вивчення практики проаналізувати і теоретично обґрунтувати правову природу реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні з адміністративно-правової точки зору, розглянути механізм його здійснення, а також розробити науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового забезпечення.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*:

- надати історико-правову характеристику організаційних та функціональних основ професійної правничої допомоги;
- сформулювати поняття «професійної правничої допомоги», дослідивши його сутність;
- охарактеризувати адміністративно-правове регулювання професійної правничої допомоги в Україні;
- розкрити та проаналізувати суб'єктів реалізації професійної правничої допомоги;
- дослідити систему правничої допомоги в Україні;
- визначити форми реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні;
- здійснити зарубіжний досвід реалізації професійної правничої допомоги в Україні;
- сформулювати рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення реалізації професійної правничої допомоги у відповідності до євростандартів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які формуються у процесі реалізації професійної правничої допомоги у сфері захисту прав та свобод людини та громадянина.

Предмет дослідження становлять теоретичні та практичні проблеми реалізації професійної правничої допомоги.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувався загальнонауковий *діалектичний* метод, який дозволив комплексно дослідити проблему реалізації професійної правничої допомоги. За допомогою *історико-правового* методу розкрито загальнотеоретичні засади виникнення організаційних та функціональних основ професійної правничої допомоги (підрозділ 1.1). Загальнонауковий метод *системного аналізу* дозволив визначити проблемні питання та стан організаційного та правового забезпечення професійної правничої допомоги (підрозділи 1.3, 2.2). За допомогою методів *порівняння, аналізу та синтезу* розкрито особливості зарубіжного досвіду реалізації професійної правничої допомоги в Україні, виявлено його переваги (підрозділ 3.1). *Структурно-логічний* та *формально-догматичний* методи сприяли розкриттю особливостей суб'єктів реалізації професійної правничої допомоги, а також форм реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні (підрозділи 2.1, 2.3); *компаративний* метод і *документальний аналіз* було використано для розробки пропозицій щодо вдосконалення реалізації професійної правничої допомоги у відповідності до євростандартів (підрозділ 3.2).

Нормативну основу дисертації складають Конституція України, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, закони України, нормативні акти Президента України та Кабінету Міністрів України, що визначають засади, зміст та особливості адміністративно-правового регулювання реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності суб'єктів реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне, цілісне, системне дослідження адміністративно-правових засад реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні, результатом якого стало формування і обґрунтування автором нових положень висновків, які відповідають новизні дослідження та виносяться на захист:

уперше:

– розкрито етапи розвитку організаційних та функціональних основ професійної правничої допомоги за часів античності, охоплюючи добу Середньовіччя, Відродження та сьогодення: від прийняття Конституції України (1996 р.), з урахуванням реформи конституційно-правової щодо правосуддя (2016 р.) до попереднього схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (2020 р.);

– здійснено авторську класифікацію видів професійної правничої допомоги з одночасним використанням різноманітних критеріїв для з'ясування їх реального ресурсу, зокрема запропоновано таку класифікацію: за суб'єктивним складом: захисник та представник; за

кількістю суб'єктів: двосуб'єктні та багатосуб'єктні; за вольовим критерієм: добровільна, обов'язкова (примусова), обов'язкова (представницька); за економічним (матеріальним) критерієм: оплатна, безоплатна, змішана; залежно від рівня ефективної достатності: первинна (разова) і повторна (додаткова), допомога на постійній основі; за сферою надання: у сфері спірної юрисдикції, у сфері безспірної юрисдикції; за галузевою належністю: допомога, що надається в кримінальному, цивільному, адміністративному, господарському процесі; за способом надання: консультативна, процесуальна, консультативно-процесуальна; за наявністю проблемної правової ситуації: відновлювальна, профілактична (превентивна), захисна;

– запропоновано авторське визначення професійної правничої допомоги, під якою пропонується розуміти різновид правничої допомоги, системи індивідуалізованих та диференційованих заходів, здійснюваних адвокатом в суді шляхом представництва прав та інтересів особи, як учасника судового процесу;

удосконалено:

– доктринальні положення щодо визначення забезпечення прав та свобод людини. Зокрема, під забезпеченням прав та свобод людини запропоновано розуміти форму безперешкодної реалізації прав і свобод людини, відображених у правових нормах, що охоплюють політичну, економічну, соціальну, культурну, духовну сфери, необхідних для нормального існування та розвитку, шляхом створення умов щодо охорони, захисту та гарантування з боку держави, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян;

– положення про співвідношення суміжних понять: «професійна правнича допомога», «правнича допомога», «правова допомога», «юридична допомога», «правничі (правові, юридичні) послуги»;

– адміністративно-правове регулювання професійної правничої допомоги в Україні;

– наукові підходи щодо визначення суб'єктів реалізації професійної правничої допомоги. Зокрема, визначено, що вони поділяються на суб'єкти отримання такої допомоги та суб'єктів які її здійснюють. Щодо суб'єктів отримання такої допомоги їх можна поділити на суб'єкти безоплатної правничої допомоги та суб'єкти оплатної правничої допомоги;

дістали подальшого розвитку:

– наукові тези щодо вивчення зарубіжного досвіду реалізації права на отримання професійної правничої допомоги у розвинених країнах. Зокрема, зазначено, що чинне законодавство щодо реалізації професійної правничої допомоги потребує взаємоузгодження з міжнародно-правовими стандартами. Наголошено, що імплементація міжнародно-правових стандартів стосовно реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні та діяльності інституту адвокатури в національній правовій системі, зокрема, передбачає приєднання України до Загального

кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства (ухваленого у Страсбурзі у 1988 р.), гармонізацію з ним положень Правил адвокатської етики адвокатів України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Запропоновано конкретизувати вимоги до суб'єктів надання правничої допомоги в залежності від її форми та змісту; – положення про необхідність вдосконалення нормативно-правової бази в частині реалізації права на правничу допомогу та здійснення адвокатської діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* щодо розробки або вдосконалення чинного законодавства, норми якого регулюють правовідносини у сфері надання професійної правничої допомоги;

– *правозастосовній діяльності* – використання одержаних результатів дозволить покращити та удосконалити систему реалізації права на професійну правничу допомогу (акт впровадження Адвокатського бюро «Юрія Кричуна»);

– *науково-дослідній сфері* - положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшої розробки питань щодо реалізації професійної правничої допомоги з урахуванням адміністративно-правового спектру;

– *освітньому процесі* – при викладанні дисциплін «Адміністративне право» і «Адміністративна реформа в Україні» в юридичних вищих навчальних закладах та при підготовці лекцій і навчальних посібників з зазначеної проблематики (довідка про впровадження у навчальний процес Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка).

Апробація результатів дисертації. Результати проведеного дослідження, його основні висновки й узагальнення були оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Міжнародно-правові аспекти діяльності адвоката при здійсненні професійної правничої допомоги» (м. Кропивницький, 15 листопада 2017 р.); «Шляхи вдосконалення адвокатури як основного апарату надання професійної правничої допомоги» (м. Кропивницький, 8 листопада 2018 р.); «Адміністративно-правове регулювання професійної правничої допомоги» (м. Кропивницький, 18 квітня 2019 р.).

Структура дисертаційної роботи визначається її метою та завданнями. Робота складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 263 найменувань на 28 сторінках.

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 8 наукових працях, 4 статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Словацька Республіка), 3 наукові праці

– у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Чорнобривець В.В. Проблеми трактування поняття «професійної правничої допомоги» відповідно до законодавства України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 4. С. 39–42.

2. Чорнобривець В.В. Формування інституту професійної правничої допомоги. *Науковий юридичний журнал «Правові новели»*. 2018. № 6. С.120–127.

3. Чорнобривець В.В. Правові джерела адміністративного права, які становлять основу для правового регулювання професійної правничої допомоги. *Наукові записки: Серія право*. 2018. № 5. С.135–141.

4. Чорнобривець В.В. Набуття статусу представника правничої допомоги. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С.94–97.

1. Чорнобривець В.В. Особливості безоплатної правової допомоги. *Visegrad journal on human right*. 2019. № 2. Ч. 1. С. 189–193 (Словацька Республіка).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Чорнобривець В.В. Міжнародно-правові аспекти діяльності адвоката при здійсненні професійної правничої допомоги. *Актуальні проблеми національного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 15 листоп. 2017 року)*. Кропивницький, 2017.

7. Чорнобривець В.В. Шляхи вдосконалення адвокатури як основного апарату надання професійної правничої допомоги. *Актуальні проблеми національного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 8 листоп. 2018 року)*. Кропивницький, 2018.

8. Чорнобривець В.В. Адміністративно-правове регулювання професійної правничої допомоги. *Актуальні проблеми національного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 18 квіт. 2019 р.)*. Кропивницький, 2019.

Характеристика особистості здобувача. Чорнобривець Володимир Володимирович народився 21 вересня 1992 року, в місті Сміла, Черкаської області.

У 2010 році вступив до Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Інститут Міжнародних Відносин). У 2015 році здобув освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр зі спеціальності «Міжнародне право».

У 2015 році вступив до Академії Адвокатури України. У 2016 році здобув освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст з Правознавства.

У 2016 році вступив до Академії Адвокатури України. У 2017 році здобув освітньо-кваліфікаційний рівень магістр з Правознавства.

З 7 липня по 31 серпня 2015 року працював на посаді юриста ТзОВ «ТОРОГОВИЙ ДІМ «ЦЕНТР».

З 12 вересня 2016 року по 07 квітня 2017 року працював юристом ТзОВ «КОНТАКТ-ЕНЕРГОСЕРВІС».

З 10 квітня 2017 року по 03 липня 2017 року працював експедитором Черкаського апеляційного суду, звільнився за згодою сторін.

З 04 липня 2017 року по 18 грудня 2017 року працював на посаді консультанта суду відділу діловодства та обліку звернень громадян апеляційного суду Київської області.

З 19 грудня 2017 року по 24 вересня 2018 року працював на посаді секретаря судового засідання відділу забезпечення діяльності судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Київської області.

З 24 вересня 2018 року по 6 листопада 2018 року працював на посаді головного спеціаліста (з режимно-секретної роботи) апеляційного суду Київської області.

З 07 листопада 2018 року по теперішній час працює на посаді секретаря судового засідання відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи першої судової палати Верховного Суду.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Чорнобривця В.В. і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Чорнобривця В.В. на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Чорнобривця В.В. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Чорнобривця В.В. на тему «Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
провідний науковий
співробітник
відділу проблем публічного
права
Науково-дослідного інституту
публічного права
доктор юридичних наук, доцент

Л.І. Миськів

Рецензент:
завідувач відділу науково-правових
та законопроектних робіт
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук,
старший дослідник

К.М. Куркова